

ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ УКРАЇНИ

Комітет з питань аудиторської діяльності

ПРАКТИКУМ З ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

АУДИТОРСЬКИМИ КОМПАНІЯМИ У ВІДПОВІДНОСТІ З
ЗАКОНОДАВЧИМИ НОРМАМИ УКРАЇНИ

Червень 2018 року

Зміст

Про Федерацію	2
Укладачі публікації	3
Відмова від відповідальності	4
Важливість цієї публікації	5
Пам'ятка і практичні поради	6
Посилання на методичні матеріали	9
Додатки.....	10
Додаток 1. Контрольний перелік щорічної внутрішньої перевірки дотримання законодавства з боротьби з відмивання грошових коштів	10
Додаток 2. Звіт за результатами щорічної внутрішньої перевірки дотримання законодавства з боротьби з відмивання грошових коштів	12

Про Федерацію

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) є громадською професійною саморегулюючою некомерційною організацією, створеною з метою відстоювання інтересів представників бухгалтерської та аудиторської професій. Серед пріоритетів ФПБАУ: підвищення рівня професіоналізму фахівців-обліковців, поліпшення їх іміджу в суспільстві та покращення якості послуг, що надаються ними.

ФПБАУ було створено в червні 1996 року на першому З'їзді бухгалтерів та аудиторів України. У вересні того ж року було схвалено Статут Федерації та зареєстровано її у Міністерстві юстиції України. Федерація представлена в більшості регіонів України і на сьогодні є найчисельнішою професійною організацією України. ФПБАУ є єдиною організацією в Україні, яка представляє професію бухгалтера і аудитора на міжнародному рівні, та є членом Міжнародної федерації бухгалтерів.

Цей практикум та методичні матеріали були підготовлені членами ФПБАУ і опубліковані Комітетом з питань аудиторської діяльності Федерації в якості інформаційного ресурсу з надання практичної допомоги аудиторам та аудиторськими компаніями у виконанні ними своїх обов'язків як спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Мета Комітету з питань аудиторської діяльності – підготовка та публікація високоякісної технічної інформації для допомоги членам Федерації в застосуванні професійних стандартів. Такі публікації мають за мету забезпечувати практичну, точну та достовірну інформацію, яка допоможе членам Федерації впроваджувати міжнародні стандарти аудиту та обмінюватися найкращою практикою, тим самим підтримуючи розвиток професії бухгалтера і аудитора в Україні.

Наші контакти

Центральний офіс

м. Київ, вул. Стрітенська, 10, оф. 420

Тел.: +380 (44) 586-40-81 (82)

E-mail: ufraa2015@ukr.net

Сайт: ufraa.org

Укладачі публікації

Валерій Бондар

Член ФПБАУ, голова комітету ФПБАУ з захисту прав членів, доктор економічних наук, професор, сертифікований аудитор, керуючий партнер HLB Ukraine

Галина Сочинська

Член ФПБАУ, голова комітету ФПБАУ з питань членства, сертифікований аудитор, генеральний директор ТОВ «Аудиторська фірма «Укрвостокгаудит»

Олександр Суворов

Віце-президент ФПБАУ, голова комітету ФПБАУ з питань аудиторської діяльності, сертифікований аудитор, директор департаменту ТОВ «Бейкер Тіллі Україна»

Відмова від відповідальності

Цей Практикум включає ілюстративні правила, програми і інші положення з питань фінансового моніторингу для аудиторів та аудиторських фірм і призначений виключно для інформаційних цілей. Під час підготовки інформації, що міститься в цьому Практикумі, були зроблені всі можливі на думку укладачів матеріалу зусилля для забезпечення точності та відповідності його змісту законодавству України з запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в тій мірі, і якій воно стосується виконання аудиторами обов'язків спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Інформація в цій публікації не призначена для вирішення конкретних обставин певної фізичної або юридичної особи. Точка зору регуляторів фінансового моніторингу в Україні стосовно деяких питань, висвітлених в цих матеріалах, може відрізнятись від точки зору укладачів Практикуму. Користувачі при використанні матеріалів публікації повинні застосовувати власне професійне судження та аналізувати вимоги відповідних законодавчих та підзаконних актів. ГО «Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України» чи ПГО «Навчально-методичний центр Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України» не приймають та не несуть жодної відповідальності за будь-які втрати чи збитки, що можуть виникнути в результаті дій або бездіяльності будь-якої особи в результаті використання матеріалів цієї публікації, за будь-які можливі помилки, виявлені в цій публікації та інформування користувачів публікації про виявлені помилки, оновлення чи зміни даних матеріалів в зв'язку з виявленими помилками. Разом з тим будуть вдячні за будь-які коментарі щодо змісту публікації чи викладення його авторами окремих питань.

Ця публікація не має будь-якої комерційної мети. Будь-яке розповсюдження цього документу повністю або частково без попередньої письмової згоди ГО «Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України» забороняється.

Якщо під час роботи з матеріалами, включеними до цієї публікації, Вами були виявлені суттєві неточності або в разі наявності побажань та рекомендацій, які можуть підвищити якість цих матеріалів, прохання звертатися до Виконавчої дирекції ГО «Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України».

Важливість цієї публікації

Відповідно до статті 5 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) аудитор та аудиторські фірми є суб'єктами первинного фінансового моніторингу та відповідно до Закону зобов'язані здійснювати ідентифікацію, верифікацію та вивчення клієнтів.

14 травня 2018 року Рада ЄС схвалила вже 5-ту Директиву, направлену на боротьбу з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, якою посилила правила по запобіганню відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Ключові зміни включають розширення доступу до інформації про бенефіціарних власників, підвищення прозорості володіння компаніями і трасатами, усунення ризиків, пов'язаних з передплаченими картами і віртуальними валютами, підвищення рівня співпраці між підрозділами фінансової розвідки країн, а також вдосконалення контролю операцій за участю третіх країн з високим рівнем ризику. Тож традиційна імплементація нових вимог євро директив в українське законодавство вже не за горами. Тим паче, що МФУ вже був розроблений і опублікований на сайті у січні цього року проект змін до існуючого Закону, що передбачає і розширення випадків проведення внутрішнього фінансового моніторингу (наприклад, на податкове консультування), і більш ніж суттєве збільшення розміру відповідальності за порушення суб'єктами фінансового моніторингу вимог Закону. А поки цей проект змін зазнаватиме нових ЄС змін, аудиторські компанії ще мають, хоч і не багато, час на перегляд і якісне запровадження систем організації фінансового моніторингу та управління ризиками.

З метою забезпечення належного виконання аудиторами та аудиторськими фірмами вимог Закону, пропонуємо Вашій увазі в якості практикуму і методичних рекомендацій збірку ілюстративних зразків правил, програми, положень, анкет, журналів і наказів як основу для розробки внутрішньої фірмової документації з питань фінансового моніторингу і подальшого використання при організації та виконанні обов'язків суб'єктів первинного фінансового моніторингу суб'єктами аудиторської діяльності.

Ці ілюстративні внутрішньо фірмові документи з проведення фінансового моніторингу аудиторськими компаніями розроблені на виконання вимог Закону, а також інших нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Такі документи відображають внутрішню систему фінансового моніторингу аудиторської компанії, визначають порядок та умови проведення заходів з виявлення фінансових операцій, що які пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, ведення обліку таких операцій та відомостей про їх учасників, інформування про ці операції та їх учасників Держфінмоніторинг для запобігання використанню суб'єкта з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Пам'ятка і практичні поради

- Зберігайте підтвердження реєстрації вашої компанії в Державній службі фінансового моніторингу (Форма №3-ФМ).
- Щодо особи працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, існує дві розповсюджені практики. На цю посаду призначається або внутрішній юрист аудиторської компанії (наприклад, керівник юридичної служби, якщо така існує), або керівник аудиторського підрозділу чи посадова особа, відповідальна за контроль якості надання аудиторських послуг. Кожен варіант має різні точки контролю, свої переваги і недоліки.
- Існує дві розповсюджені практики отримання від клієнта інформації для ідентифікації: заповнена клієнтом анкета, яка є додатком до договору надання аудиторських послуг, або окреме анкетування (анкета заповнена клієнтом, чи особою аудиторської компанії, відповідальною за ідентифікацію і верифікацію клієнта). Обидва підходи також мають свої переваги і недоліки.
- Будьте готові до того, що в перший рік роботи з клієнтами «за правилами фінансового моніторингу» ви зустрінете значний опір в наданні інформації і документів для ідентифікації і верифікації, нерозумінні навіть якщо це вам знадобилося і що ви з цим будете робити. Як правило, часто спрацьовує аргумент: «Якщо ви надаєте цю інформацію і документи вашим банкам, то чому проблематично надати фактично те саме й аудиторам?».
- Будьте пильними до зазначення в анкетах з ідентифікації клієнта всіх обов'язкових реквізитів, які вимагаються законодавством. Не зазначення ІПН, або всіх паспортних даних призведе до зауваження щодо неповноти ідентифікаційних даних.
- Правила і програма проведення фінансового моніторингу повинні складатися з урахуванням особливостей організаційної структури аудиторської компанії. Якщо ви використовуєте будь-які зовнішні зразки, приділіть певний час їх перегляду і адаптації з урахуванням саме вашої специфіки. Уникайте «кальки».
- Надайте перевагу чітким, структурованим та логічним внутрішньо фірмовим документам з фінансового моніторингу. Декілька сотень сторінок правил з переписаними статтями законодавчих нормативних актів не створять позитивне враження у перевіряючих, а також не допоможуть вашим працівникам швидко орієнтуватися в політиках і процедурах компанії.
- Розгляньте можливість максимально уникати у внутрішньо фірмовій документації повних посилань на законодавчі та нормативні акти, їх номери і дати. Інакше при зміні будь-якого з таких багаточисельних документів призведе до необхідності внесення постійних змін до правил і програми фінансового моніторингу (нові накази, ознайомлення працівників і т.і.). Ймовірність того, що ви щось своєчасно не відслідкуєте і не внесете зміни до внутрішньо фірмової документації буде досить високою. Навіть якщо ці зміни фактично не призводять до необхідності перегляду Ваших політик і процедур, існує висока ймовірність що при перевірці це буде розцінене як недолік.
- За можливістю уникайте наведення в ваших внутрішньо фірмових стандартах будь-яких переліків країн, чи іншої мінливої інформації. Причина наведена вище.
- Договір на проведення аудиту укладено з іншою стороною, ніж суб'єкт господарювання, фінансова звітність якого підлягає аудиту? Будьте готові до того, щоб проводити ідентифікацію, верифікацію та оцінку ризиків щодо обох сторін.

- Пам'ятайте, що у випадку, коли у клієнта відсутній кінцевий бенефіціарний власник (контролер) в розумінні Закону, виконання обов'язку стосовно ідентифікації (в частині встановлення даних, що дають змогу встановити кінцевих (бенефіціарних) власників) згідно з Законом буде вважатись виконаним аудитором у випадку отримання ним письмового підтвердження від клієнта (наприклад, довідки) про відсутність кінцевого бенефіціарного власника (контролера), підписаного уповноваженою особою та скріпленого печаткою клієнта (за наявності).
- Розгляньте можливість використання для цілей ідентифікації і верифікації існуючі аналітичні системи, такі як Youcontrol, Contr Agent, Opendatabot, чи інші.
- Пам'ятайте, що основними принципами розробки і реалізації внутрішньо фірмових документів з питань проведення фінансового моніторингу і управління ризиками є:
 - безпосередня участь кожного працівника суб'єкта (відокремленого підрозділу), в межах його компетенції, у виявленні фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
 - неупередженість у здійсненні фінансового моніторингу;
 - конфіденційність інформації, яка надається Держфінмоніторингу (у тому числі про факт передачі відомостей про фінансову операцію), та іншої інформації з питань фінансового моніторингу;
 - запобігання залученню працівників суб'єкта (відокремлених підрозділів) до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.
- Основні процедури аудиторської компанії, пов'язані з відмиванням грошей, стосуються:
 - ідентифікація клієнта. Аудитори повинні переконатися, що для як нових, так і існуючих клієнтів суб'єкт господарювання існує з законною метою, працює з відомої адреси, представляє законних власників, особи яких можуть бути підтверджені;
 - розгляд і оцінка ризику відмивання грошей для всіх існуючих або потенційного клієнтів; і
 - повідомлення аудиторів про підозри у відмиванні грошей.
- Хоча конфіденційність є умовою у контракті між аудитором і його клієнтом, обов'язок зберігати конфіденційність не є абсолютним. Є обставини, коли розголошення третім сторонам вимагається законодавством. Відповідно, аудиторський персонал повинен бути добре знайомий із вимогами Закону з запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та загальними вказівками щодо процедур і політик компанії щодо протидії відмивання грошей.
- Аудитор та аудиторська фірма не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання до Держфінмоніторингу інформації про фінансову операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо вони діяли в межах виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». А ось відповідальність за порушення Закону може бути значною.

- Повідомлення про підозри Держфінмоніторинг не суперечить ані МСА, ані Кодексу етики бухгалтерів, оскільки згідно з МСА 250 якщо аудитор виявив або підозрює недотримання вимог законодавчих і нормативних актів, він повинен визначити, нормативний акт або відповідні етичні вимоги:
 - Вимагають, щоб аудитор повідомив про це відповідний орган влади поза межами суб'єкта господарювання.
 - Визначає зобов'язання, згідно яких повідомлення відповідному органу влади поза межами суб'єкта господарювання може бути доречним за даних обставин.

Посилання на методичні матеріали

Методичні матеріали, які становлять ядро цієї публікації, доступні для скачування за наступним посиланням:

Внутрішньо фірмові стандарти:

https://drive.google.com/file/d/1rql_cyfksp-DWx_y6XvtGDDInOnqmXj/view?usp=sharing

Нормативні документи:

https://drive.google.com/file/d/1KV4KiNK5D0tyi_SxSK3a5yN0YrhflWNC/view?usp=sharing

Додатки

Додаток 1. КОНТРОЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ЩОРІЧНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ ПЕРЕВІРКИ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Дата:

Особа, яка здійснила

огляд:

Цілі: проведення і документування внутрішньої перевірки на предмет дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Питання	Так / Ні / Н/з	Посилання / Коментарі
ОСНОВНІ ПРОЦЕДУРИ ЩОДО ВІДМИВАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ		
1. Чи були вжиті належні і достатні заходи щодо усунення недоліків організації системи фінансового моніторингу за результатами попереднього огляду та/або зовнішньої перевірки?		
2. Чи має компанія актуальні Правила та Програму проведення фінансового моніторингу?		
3. Чи всі відповідні працівники обізнані, хто є особою, відповідальною за проведення фінансового моніторингу і його обов'язки?		
4. Чи має компанія затверджені задокументовані правила перевірки клієнтів і процедури оцінювання ризиків?		
5. Чи всі відповідні співробітники знають, про що і яким чином, повідомляти особу, відповідальну за проведення фінансового моніторингу?		
6. Чи оновлювались політики і процедури у зв'язку зі змінами і новими вимогами в цій галузі?		
7. Чи весь відповідний персонал регулярно приймає участь в освітніх заходах з застосуванням вимог Правил та Програми?		
8. Чи є докази обізнаності з відповідальністю у відповідності до Правил компанії від всього відповідного персоналу?		
9. Чи зберігаються пов'язані зі здійсненням фінансового моніторингу записи і документація протягом мінімального періоду часу, необхідного законодавством про відмивання грошей?		
10. Чи має компанія достатні докази, щоб продемонструвати застосування законодавства в сфері боротьби з легалізацією грошових коштів?		
ПРИЙНЯТТЯ КЛІЄНТА		
11. Чи особи компанії, відповідальні за ідентифікацію і верифікацію, приймають на себе відповідальність за встановлення ділових стосунків з кожним клієнтом?		
12. Чи встановлені політикою компанії обов'язковість завершення контрольного переліку клієнта (опитувального листа та форми оцінки ризику клієнта) щодо всіх відповідних завдань?		
13. Чи від всього відповідного персоналу та осіб, відповідальних за здійснення ідентифікації, вимагається негайно повідомляти особу, відповідальну за проведення фінансового моніторингу про будь яку підозрілу діяльність чи підозрілі фінансові операції?		
ОГЛЯД РИЗИКІВ ІСНУЮЧИХ КЛІЄНТІВ		
14. Чи здійснюється періодичний перегляд інформації з ідентифікації клієнта і рівня оцінки ризику принаймні щорічно (для клієнтів з		

Питання	Так / Ні / Н/з	Посилання / Коментарі
«високим» рівнем ризику) для розгляду будь-яких нових обставин?		
ВІДМОВА ВІД ВСТАНОВЛЕННЯ ДІЛОВИХ СТОСУНКІВ З КЛІЄНТАМИ		
15. Чи має компанія запроваджену письмову політику щодо відмови клієнтам?		
16. Чи здійснює компанія документування причин відмови з вживанням відповідних заходів, включаючи повідомлення Держфінмоніторингу?		
СИСТЕМИ ЗБЕРІГАННЯ, ПОСТІЙНА ІНФОРМАЦІЯ		
17. Чи використовує компанія затверджені шаблони для всіх ділянок роботи?		
18. Чи використовуються вони у файлах всіх клієнтів?		
19. Чи здійснюється їх технічна актуалізація?		
20. Чи всі файли клієнтів зберігаються в приміщенні компанії з обмеженим режимом доступу?		
21. Чи має компанія чітку політику щодо зберігання, доступу та знищення документації?		
22. Чи політика щодо знищення документації відповідає законодавству та нормативним актам в сфері боротьби з легалізацією грошових коштів?		
ОГЛЯД ФАЙЛІВ		
23. Здійсніть вибірковий огляд файлів прийняття клієнтів і підтвердить, що всі відповідні форми ідентифікації, верифікації та оцінювання ризиків щодо таких клієнтів були завершені своєчасно і в повному обсязі, а необхідні підтверджуючі документи є в наявності. Резюмуйте виявлені недоліки.		

Підпис:

**Додаток 2. ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЩОРІЧНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ ПЕРЕВІРКИ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З
БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШОВИХ КОШТІВ**

№	Виявлені недоліки в політиках, процедурах, внутрішніх контролях та іншій документації	Рекомендації відповідальної особи	Відповідь керівника та план заходів
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Підготовлено: _____ / П.І.Б /

Дата:

Затверджено директором: _____ / П.І.Б /

Дата: